

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Kätlin Väli

LAPSEHOIDJATE ARVAMUSED KOHANEMISEST JA LAPSEVANEMA-HOIDJA
KOOSTÖÖST KOHANEMISE TOETAMISEKS ÜHE OMAVALITSUSE NÄITEL

bakalaureusetöö

Juhendajad: Airi Niilo
Kristiina Treial, MSc

Läbiv pealkiri: Kohanemine lastehoiuga

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendajad: Airi Niilo

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kristiina Treial, MSc

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Irja Vaas, mag

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Resümee

Lapsehoidjate arvamused kohanemisest ja lapsevanema-hoidja koostööst kohanemise toetamiseks ühe omavalitsuse näitel

Lastehoidu minek on lapse jaoks suur elumuutus. Ta kohaneb uue kohaga, kus ta peab olema ilma vanemateta ning kus on temale võõrad lapsed ja lapsehoidjad. Kohanemise protsessis osalevad lisaks lapsele tema vanemad ning lapsehoidja, kes saavad toetada lapse kohanemist. Bakalaureusetöö eesmärgiks oli selgitada välja, millised on ühe omavalitsuse lastehoidude lapsehoidjate arvamused laste kohanemisest hoiuga ning lapsevanema ja hoidja koostööst kohanemise toetamiseks. Bakalaureusetöö oli kvalitatiivne uurimus, milles koguti andmeid poolstruktureeritud intervjuude käigus seitsmelt lapsehoidjalt. Saadud tulemusi analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodiga. Tulemustest selgus, et lapsehoidjate arvamusel peab laps kohanemisel harjuma uue olukorraga, kui ta peab vanematest eemal olema. Kohanemist mõjutavatest teguritest peeti tähtsaimaks ema valmisolekut. Samuti leiti, et lastel võib esineda erinevaid kohanemisprobleeme ja igal lapsel võib esineda tagasilööke. Lapse kohanemisel peeti oluliseks lapse ettevalmistust lastehoidu tulekuks ning ema valmisolekut lapse lastehoidu viimisel ning tihedat infovahetust, et toetada lapse kohanemist.

Märksõnad: lapse kohanemine, lapsehoidja, lastehoid, kohanemisprobleemid, kohanemist toetavad tegevused, koostöö.

Abstract

Childminders' opinions about adaptation and the cooperation between parent and childminder to support adaptation based on example of one municipality.

Going to the nursery is a big life change for a child. A child adapt to a new place, where he/she has to stay without parents and also where he/she has to cope other children and childminders who are strangers to him/her. The parents and the childminders, who can support the child's adaptation, will be taking part in the adaptation process, in addition to the child. The objective of the Bachelor's thesis was to ascertain childminders' opinions about adaptation in the nursery in one municipality and the cooperation between the parent and the childminder to support the adaptation. The Bachelor thesis was a qualitative research, whereby data was collected through semi-structured interviews from seven childminers. The results were analysed with qualitative content analysis method. The results revealed that in the opinion of the childminders, child has to adapt to the new situation, when he/she needs to be apart from his/her parents. The most affecting factor to adaptation is considered to be the mother's willingness. Also found is that children may have different adaptation difficulties and every child may have setbacks. On child's adaptation it was found important to prepare the child for coming to nursery and mother's readiness when taking the child to nursery, also close information exchange, to support adaptation.

Keywords: child's adaptation, childminder, nursery, adaptation difficulties, activities supporting adaptation, cooperation.

Sisukord

Resümee	2
Abstract	3
Sisukord.....	4
Sissejuhatus	5
<i>Töös kasutatud põhimõisted</i>	<i>6</i>
<i>Lapse emotsioonid ja käitumine kohanemisperioodil ning kohanemisprobleemid.....</i>	<i>6</i>
<i>Kohanemist mõjutavad tegurid</i>	<i>7</i>
<i>Lapsevanema ja lapsehoidja koostöö.....</i>	<i>8</i>
<i>Lapsevanema ja lapsehoidja võimalused lapse kohanemise toetamiseks</i>	<i>10</i>
<i>Varasemad uurimused.....</i>	<i>11</i>
<i>Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused.....</i>	<i>12</i>
Metoodika.....	13
Valim	13
Mõõtvahend	13
Protseduur	14
Andmeanalüüs	15
Tulemused	15
<i>Kuidas mõistavad lapsehoidjad kohanemist</i>	<i>16</i>
<i>Kuidas toetavad lapsehoidjad koostöös lapsevanemaga lapse kohanemist.....</i>	<i>18</i>
Arutelu.....	20
<i>Töö kitsaskohad ning praktiline väärtus</i>	<i>24</i>
Tänuõnad	25
Autorsuse kinnitus.....	25
Kasutatud kirjandus.....	26
Lisa 1. Intervjuu küsimused lapsehoidjale	
Lisa 2. Transkriptsiooni näide	
Lisa 3. Andmete kodeerimise näide	

Sissejuhatus

Lastehoidu minek on lapsele suur muutus, kui tal tuleb kohaneda uue keskkonnaga (Datler, Ereky-Stevens, Hover-Reisner, & Malmberg, 2012; Klein, Kraft, & Shohet, 2010; Riley & Fahey, 2005; Zhang, 2013). Muutub talle seni tuttav olnud pere elukorraldus (Bernard, Peloso, Laurenceau, Zhang, & Dozier, 2015), kuid vajadus soojuse, toidu ja puhkuse järele ning vajadus olla kaitstud ja tunda end turvaliselt on ka hoius (Valvas, 2007). Kohanemise iseloomu määrab see, kuidas vanem teda lastehoidu minekuks ette valmistab ning kuidas lapsehoidja teda seal vastu võtab (Wittenberg, 2001). Kuna laps on mõjutatud muutustest (Lam & Pollard, 2006), tuleb temaga arutleda lastehoius kehtivate ootuste, normide ja reeglite üle (Zhang, 2013) ning põhjendada, miks ta peab lastehoidu minema (Wittenberg, 2001). Ta peab toime tulema vanemast eemalolemisega ning puutuma kokku talle võõraste täiskasvanute ja eakaaslastega (Bernard et al., 2015; Datler et al., 2012; Klein et al., 2010; Riley & Fahey, 2005; Zhang, 2013).

Esimestel päevadel tegutsevad lapsed ise vähe, kuid neile võivad huvi pakkuda mänguasjad ning teiste tegevused. Selleks, et laps võtaks ise tegevustest osa, peab ta esmalt üle saama esialgselt ebakindlusest ja vanemate puudumisest (Datler et al., 2012). Vanemast eemalolemine on lapsele kergem, kui esimestel kohanemise päevadel vanem ja laps tulevad ja lähevad koos, kuni laps saab aru, et uus keskkond on turvaline, armastav ja huvitav ning siis tunneb ka vanem end vabamalt eraldatuse osas (Klein et al., 2010). Kui aga vanemat kaasas ei ole, ei oska laps end väljendada, tema käitumine on pärsitud ja ta hoiab end tagasi, sest ta ei tunne end turvaliselt, et näidata oma negatiivseid emotsioone (Datler et al., 2012). Tema käitumine võib olla ettearvamatu ning võõraste lähenemiskatsetele reageerib ettevaatlikuse ja umbusuga (Männamaa & Marats, 2009). Lapsele tuleb anda aega inimestega tutvumiseks ning võimaldada tal ise kontakti luua (Bang, 2014).

Võõras keskkonnas olles toetub laps täiskasvanule ja otsib turvalisust lapsehoidjalt, kes on lapsele kohanemise aastal väga tähtis (Valvas, 2007). Kui laps on kurb, vajab ta lapsehoidja emotsionaalset tuge (Legendre, 2003). Kohanedes õpib järgima hoidja juhiseid, kellel tõenäoliselt on vanematest erinevad reeglid ja harjumused (Gialamas et al., 2014). Lisaks reeglitele peab laps õppima asju jagama ja arvestama teiste lastega, sest seni oli ta kodus harjunud vaid iseendaga arvestama (Bang, 2014). Lastehoidu sulandudes õpib ta oma emotsioone ja käitumist kontrollima ning teistega suhtlema (Bernard et al., 2015; Gialamas et al., 2014). Samuti õpib ta tundma oma hoidjaid, eakaaslasti ning loob sooje suhteid, mis muutuvad ajaga paremaks ja püsivaks (Datler et al., 2012).

Järgnevalt selgitatakse töö põhimõisteid, tuuakse välja teoreetilised seisukohad teema laiemaks ülevaateks ja varasematest uurimustest selgunud tulemused ning kirjeldatakse varasemate uurimuste olemasolu.

Töös kasutatud põhimõisted

Hariduse ja kasvatuse sõnaraamatus (Erelt, 2014) on kirjeldatud, et kohanemine on „teatud tingimustega harjumine, olukorraga kokku sobitumine”, mis siin kohal võib tähendada, et laps peab kohanemisel harjuma uute oludega lastehoius ning sinna sisse sulanduma. Amwake (2003) ja Datler jt (2012), toovad välja, et see on ülemineku protsess ühest kohast teise ning see üleminek võtab aega.

Eesti keele seletavas sõnaraamat defineerib koostööd, mis on „kahe või mitme isiku, või isikute rühma ühise või kooskõlastatud töötamine või tegutsemine“ ja „selle tulemus“ (Langemets et al., 2009). Siin kohal tähendab koostöö lapsevanema ja lapsehoidja ühise või kooskõlastatud tegutsemise tulemust.

Lastehoius tegeleb lapsega lapsehoidja. See on „isik, kes on omandanud lapse (laste) hooldamiseks ning arengu toetamiseks vajalikud teadmised ja oskused“ (Erelt, 2014). Käesolevas töös kasutatakse osaliselt lapsehoidjat lühendatult kui hoidjat.

Lapse emotsioonid ja käitumine kohanemisperioodil ning kohanemisprobleemid

Lastehoidu tulles on lapsele omane, et ta väljendab tundeid oma käitumisega (Valvas, 2007; Wittenberg, 2001). Tema käitumine ja oskused võivad vanematele ja teistele pereliikmetele tekitada muret ja probleeme (Wildenger & McIntyre, 2011), sest lapsel võib olla raskusi kohanemisel ette tulevate keeruliste olukordadega (Ahnert, Gunnar, Lamb, & Barthel, 2004; Zhang, 2013). Järsk muutus lapse elus võib tekitada lapses stressi, võib mõjutada ema ja lapse suhet, lapse enda arengut ja vanema arengut vanemana ning mõjuda negatiivselt lapse immuunsüsteemile ja närvikavale. Ta võib klammerduda vanema külge ning väljendada oma muret nutu, löömise ja karjumisega (Klein et al., 2010). Laps võib olla trotslik, solvuda kergesti, olla pahur või endassetõmbunud või hoopiski rahutu, närviline ja agressiivne ning märgata võib varasemale arenguperioodile iseloomulikku käitumist nagu titalikult rääkimine ja voodi märgamine (Valvas, 2007). Lisaks võivad vanemast eemal olles tekkida pinged ja surved grupis (Zhang, 2013), ta võib käituda ettearvamatult, karjuda, hammustada või eakaaslasi lüüa (Bang, 2014; Nakaoka, 2014). Selline muutunud käitumine annab tavaliselt märku kohanemis- ja toimetulekuraskustest (Valvas, 2007).

Suur osa tavaliselt arenevaid lapsi ei koge sujuvat üleminekut hoidu ning mõnel lapsel võib kohanemine olla raske või väga raske, selgus uurimustest (Wildenger, McIntyre, Fiese, & Eckert, 2008; Wildenger & McIntyre, 2011). Kohanemise iseloom võib olla igal lapsel erinev ning mõnel lapsel võivad tekkida kohanemisperioodil hirmud, mis võivad kohati olla äärmuslikud. Kartlikul ja ülitundlikul lapsel, kes kardab kõike tundmatut, on oht ärevushäire arenemiseks. Laps, kes ei taha proovida uut toitu ja väldib kokkupuuteid uute inimeste ja tundmatute kohtadega, on tõenäoliselt raske kohaneda lasteasutusega. Laps, kes keeldub lahkumast vanemast ning nutab paaniliselt, võib seda teha veel teiselgi ja vahel veel kolmandalgi õppeaastal, vajades tingimata kohanemisaega, toetavat ja mõistvat keskkonda. Sellise lapse kohanemisele võib kaasa aidata, kui ta tuleb lastehoidu teistest lastest varem, et tal oleks võimalus kohaneda lasteasutuse ruumiga, olla kahekesi hoidja või veel mõne lapsega. Suhete loomisel vajab ta abi ning selleks sobib rühm, kus on vähem lapsi ja hoidja saab suunata aktiivsemat ja enesekindlamat last temaga tegutsema. Sellise lapse puhul ei aita sõnad nagu „ära karda, see ei ole hirmus“, sest tema jaoks on olukord sellegi poolest hirmutav, pigem tuleb talle meelde tuletada olukordi, kus ta oma hirmust jagu sai (Valvas, 2007).

Nakaoka (2014) ja Wittenberg (2001) uurisid peamiselt raskemini kohanevaid lapsi ning toovad välja, et eriti raskelt kohanevad need lapsed, kes elavad oma tunded endasse või lapsed, kellel pole võimalik tasapisi hoiuga kohaneda. Põhjus, miks mõni laps kohaneb paremini või halvemini sõltub esmalt lapsest endast ning seejärel välistest teguritest. Kõik lapsed elavad raskelt üle vanematest eraldatust ning lapse kohanemine ei sõltu lapse soost. Viimane selgus ka Martini (2010) uurimusest, kus toodi välja, et lapse sugu ei mõjuta lapse kohanemist, kuid samas selgus, et sugu võib mõjutada lapse käitumist. Wildengeri ja McIntyre (2011) uurimusest selgus, et mõned hoidjad täheldavad lapse kohanemisel probleeme, milleks on vanematest eemalolek ja käitumisprobleemid ning mõnel juhul võivad põhjustada tõsist muret või palju probleeme. Kuid lapse emotsionaalne pinge, muretsemine ja nutmine vähenevad lastehoiu aasta jooksul (Zhang, 2013).

Kohanemist mõjutavad tegurid

Lapse kohanemist võivad mõjutada lapsest, tema kodust, perekonnast ja vanematest, lastehoiust ja lapsehoidjatest tulenevad tegurid. Lapsest tulenevalt võivad mõjutajaks olla lapse isiksuseomadused, temperament, vanus, lapse kohanemisega harjumise võime ja lapse üldised tunded uues olukorras, lapse elukogemus (Datler et al., 2012; Riley & Fahey, 2005). Samuti lapse varasemad kohanemise kogemused (Wittenberg, 2001). Mõjutada võivad lapse

tunded nagu turvatunne, positiivsete tunnete säilitamine ja negatiivsetest tunnetest lahti laskmine. Kohanemise kiirust võivad mõjutada lapse tervis, füüsiline areng, sotsiaalne areng, emotsionaalne areng, keele areng ja suhtlemisoskus (Lam & Pollard, 2006).

Kodust, perekonnast ja vanematest tulenevalt võivad mõjutada perekondlik taust, vanemate suhtumine lapsesse, kasvatusmeetodid ja positiivsed suhted vanematega ning ema oskus last hoiuks ette valmistada (Bang, 2014). Lapse ettevalmistus mõjutajana selgus ka Martini (2010) uurimusest. Lastehoiust ja lapsehoidjatest lähtuvalt mõjutavad hoidja soe ja sõbralik suhtumine lapsesse (Bang, 2014), lapsega individuaalne tegelemine ning rühma suurus (Wittenberg, 2001). Rühma suurus tõi esile ka Martin (2010) oma uurimuses, kus selgus, et mida suurem rühm, seda tihedamini esines lastel suurenenud tähelepanuvajadust, jonnakust ja tujukust, tahtmatust hoiupaika minna, negativismi ja vasturääkimist, muid häireid seoses magamisega ja haigestumise sagenemist.

Kohanemise iseloom sõltub ka sellest, kas laps tunneb, et ta on oodatud lastehoidu ja kuidas vanemad ta hommikul hoidjale üle annavad (Wittenberg, 2001). Sest laps on mõjutatud vanema ja lapsehoidja vahelistest suhetest, mis arenevad igapäevase suhtlemise käigus ja erinevates situatsioonides, kui laps hommikul lastehoidu tuuakse või pärastlõunal ära viiakse (Bang, 2014; Drugli & Undheim, 2012; Mortensen & Barnett, 2015; Lam & Pollard, 2006). Drugli ja Undheimi (2012) uurimusest selgus, et vanema ja hoidja vaheline suhe on põhjuseks, miks poisid kohanevad tüdrukutest halvemini. Oletatakse, et poisid ja need lapsed, kes on emotsionaalselt negatiivsed või temperamendilt rohkem hirmul ning need, kes on madalama enesehinnanguga, on rohkem mõjutatud lastehoiu kogemusest (Datler et al., 2012). Lisaks soole mõjutab lapse ja hoidja koostoimet ka lapse temperament (Mortensen & Barnett, 2015).

Lapsevanema ja lapsehoidja koostöö

Esmakordselt tutvumispäevale tulles tutvustab lastehoiu personal vanemale sealset kehtivat päevakava, mille abil saab lapsevanem last lastehoidu tulekuks hästi ette valmistada ja olla lapsele kohanemisperiodil toeks (Bang, 2014). Nagu ka Martini (2010) uurimusest selgus, kohanesid kiiremini lapsed, keda vanemad olid eelnevalt ette valmistanud. Siin kohal on oluline julgustada vanemaid, et nad tuleksid lastehoidu külastama koos lapsega, enne kui laps sinna läheb. Lapsehoidja saab aidata vanematel mõista, milliseid muutusi laps kogeb, kui ta lastehoidu läheb, tugevdades selle abil vanema rolli kohanemise protsessis (Amwake, 2003). Pere päevakava muutmine sarnaseks lastehoiu omaga, enne hoidu minekut, aitab vältida nihet päevakavas ja äkilistest muutustest tulenevat stressi nii lapsele kui ka

vanematele. Kindla päevakava puhul oskab laps eeldada, mis teda ees ootab, ning see suurendab tema turvatunnet, usaldust, iseseisvust, heaolu ning mõjutab lapse tervist (Wildenger et al., 2008).

Lastehoidu minek on lapse elus suur samm, mille puhul sujuva ja turvalise kohanemisprotsessi edu mõjutavad lapsevanema ja hoidja koostöö ning kodu ja lastehoiu vahelised suhted (Bang, 2014; Lam & Pollard, 2006; McIntyre, Eckert, Fiese, DiGennaro, & Wildenger, 2007; Riley & Fahey, 2005; Wildenger & McIntyre, 2011). Vanemad ja hoidjad peavad kohanemisperioodil tagasihoidlikult kohanema lapse vajadustega (Drugli & Undheim, 2012) ning panema end lapse olukorda, et mõista lapse tundeid ja vajadusi (Bang, 2014; Wittenberg, 2001). Samas mõistma, kuidas lapsed kohanevad, kas nad on selleks valmis ning saama aru, mis aitab kaasa või takistab lapse kohanemist (Lam & Pollard, 2006). Lapsehoidjal on vanemate suhtes ootused ühisele koostoimele (Gialamas et al, 2014). Selleks püüab ta leida erinevaid viise vanema kaasamiseks, et luua jagatud vastutust arendav süsteem, lapse tundma õppimiseks ja info jagamiseks (Amwake, 2003). Koostöö tulemusena tunnevad nii pere kui ka lapsehoidja end lapse suhtes paremini ettevalmistatuna ja enesekindlamana (Riley & Fahey, 2005).

Lapsehoidja esmane kontakt vanemaga peaks olema positiivne, sest see häälestab edasist suhet (Knopf & Swick, 2007). Kuna laps veedab lastehoius mitmeid tunde, on lapse eest hoolitsemise aluseks üksteiste tundma õppimine ja teabe jagamine lapse kohta (Drugli & Undheim, 2012). Oluline on jagada infot lapse tervise ja heaolu kohta, seal hulgas, kuidas ta end tunneb, kas on väsinud, nälgine või ärritunud, lapse haigustest, logistiline info, kes ja millal lapsele järgi tuleb ning ka info selle kohta, mis peres hetkel toimub (Klein et al., 2010). Lapsevanemad ja teised pereliikmed peavad olema lahutamatu osa kohanemisel, sest nemad tunnevad oma lapsi paremini kui keegi teine. Nad teavad lapse hirme ja muresid, tugevusi ja nõrkusi ning seda, mis lapsele meeldib või ei meeldi (Amwake, 2003). Mõtestatud suhtlemine on oluline suhete loomisel ja säilitamisel ning peaks toimuma võimalikult tihti ning eelistatult näost-näkku suheldes, kuid vajadusel ka kirjade, telefoni või e-posti teel (Knopf & Swick, 2007).

Kohanemise protsess eeldab endas ema-lapse, ema-lapse-hoidja, ema-hoidja, lapse-hoidja koostoime muudatust, mis selgus Kleini jt (2010) uuringus. Selliste suhete toimimiseks tuleb jagada üksteise vahel piisavalt informatsiooni, mis lapse elus toimub ning millega ta on kokku puutunud, sest laps ei suuda oma vajadusi väljendada (Drugli & Undheim, 2012). Kui hoidja jagab vanemaga lapse väikeseid, kuid olulisi saavutusi, näitab hoidja vanemale, et ta tunneb last ning keskendub lapse individuaalsele arengule (Knopf & Swick, 2007). Uurimusest

(McIntyre et al., 2007) on selgunud, et enamik peresid soovib rohkem kaasamist kohanemisperioodi planeerimisel ja tahavad infot lapse kohanemise edu kohta ning ootusi lapse käitumisele ja oskustele. Drugli ja Undheimi (2012) uurimusest selgus, et enamik vanemaid ja hoidjaid pidasid omavahelist suhtlemist piisavaks, kuigi seal juures oli neil suhteliselt vähe teadmisi, mis toimub lastehoius või kodus.

Lapsevanema ja lapsehoidja võimalused lapse kohanemise toetamiseks

Lapsehoidja haridus, kogemused ning professionaalne arusaam pedagoogikast ja väikelapse arengust mõjutavad hoidja ja lapse vahelist koostoimet. Hoidja võime kohandada oma käitumist vastavalt lapse vajadustele, mille abil loob lapsele tõhusa õpikogemuse ning pakkub ka tähelepanu ja toetust (Mortensen & Barnett, 2015). Peenetundeline ja asjalik hoidja tegeleb lastega vastavalt nende arengutasemele, ergutab ja aitab kaasa lapse tegutsema hakkamisele (Datler et al., 2012). Lapse emotsioone, vajadusi, kavatsusi ja äkilise käitumise põhjuste mõistmisel saab ta last abistada (Bang, 2014). Selleks aidates sõnastada lapse tundeid (Valvas, 2007).

Lastehoiuga kohanemise kogemus mõjutab lapse heaolu, lastehoiu kogemust ning on märkimisväärse mõjuga lapse emotsionaalsele arengule (Mortensen & Barnett, 2015). Laps võib karta uusi ja tundmatuid asju ning vajab enesekindluse saavutamiseks turvalisust, tunnustust, rutiini ja reegleid (Männamaa & Marats, 2009). Kohanemiskogemustest tulenevat stressi saavad hoidjad vähendada laste lohutamise ja julgustamisega, kui nad on kurvad või julgustada, kui nad kardavad (Legendre, 2003) ning leevendada lapse tugevaid tundeid, eelkõige ärevust ja hirmu (Valvas, 2007). Rohkelt aitab kaasa ka empaatia väljendamine (Klein et al., 2010). Tähelepanu saab mujale suunata mänguasjade ja tegevustega (Bang, 2014).

Väikelapse eas on laps suuresti sõltuv vanema kättesaadavusest ja lähedusest (Datler et al., 2012). Lapse enesekindlust mõjutab ema ja lapse suhe (Gialamas et al., 2014), mis peab hakkama saama uute rollide, ootuste ja normidega, aidates areneda lapse sotsiaalsetel oskustel (Zhang, 2013). Mis lisaks emotsionaalsele arengule on väikelapse arengu seisukohalt kõige olulisem (Wittenberg, 2001). Vanematest liiga kiire eraldumine võib last hirmutada, muuta ebakindlaks, ettevaatlikuks, umbusaldavaks, ta võib tõmbuda endasse ning ta kogeb enda jaoks uusi tundeid (Bang, 2014; Nakaoka, 2014). See aga võib tekitada ema ja lapse vahel konflikte (Zhang, 2013). Turvalise suhte puhul vanemaga kipub laps vanema lahkudes nutma ja klammerduma ning vanema naasmisel otsib lähedust ja kontakti (Datler et al., 2012; Zhang, 2013). Ema peab lapsele kõike selgitama (Klein et al., 2010) ja andma lubaduse, et tuleb

tagasi, sest kui laps näeb, et ema peab lubadust, aitab see leevendada emast eemalolekut (Nakaoka, 2014).

Enamasti toovad emad lapsi lastehoidu ja selle tõttu on kohanemisperioodil eriti oluline ema käitumine last hoidu tuues ja lapsest lahkudes (Klein et al., 2010; Zhang; 2013). Kleini jt (2010) uurimusest selgus, et vanema ja hoidja vestluse ajastus on hommikuti raskendatud, sest kui vanem jääb hoidjaga pikemalt rääkima peale igahommikusi rituaale lapsega, siis see võib olla lapsele eriti häiriv ja tekitada suuremat nuttu. Sageli saabusid emad segaduses ja abituna või tekkis lapsel suur probleem vanemast lahkumisel. Aga kui vanem püüab teha konflikti vältimiseks kiire põgenemise ilma lapsele nägemiseni ütlejata, võib see esimestel nädalatel põhjustada lapses stressi ning sellega kaasneb meeleheitlik nutt. Sellest tingitud stressi mõju on tunda veel paar nädalat (Zhang, 2013). Igal hommikul, kui ema last lastehoidu toob ja lahku, tuleb luua ja korrata käitumise mustreid ja luua rituaale, sest need aitavad nii lapsel kui ka emal toime tulla teineteisest eemalolekuga ning vähendavad ka lapse stressi (Klein et al., 2010; Drugli & Undheim, 2012). Positiivne kogemus lastehoiuga ja head suhted hoidjaga edendavad õppimist ja arengut, aidates lastel areneda sotsiaalselt ja emotsionaalselt (Datler et al., 2012; Wildenger et al., 2008).

Varasemad uurimused

Kohanemise ja koostöö teemat on eelnevalt uuritud nii Eestis kui ka välisriikides. Peamiselt on uuritud laste kohanemist erinevatest aspektidest ning seda on uuritud nii lapsevanematelt, lasteaedades õpetajatelt kui ka lastehoidudes lapsehoidjatelt. Eestis on laste kohanemise temaatilisi uurimusi läbi viidud Tartu Ülikoolis kolm, neist üks bakalaureusetööna ja kaks magistrیتööna aastatel 2010 ja 2015, millest üks puudutas lastehoiu teemat. Tallinna Ülikooli Pedagoogilises Seminaris on kohanemise teemal läbi viidud lõputööna neli uurimust ning koostöö teemal kaks uurimust, seda aastatel 2013 ja 2015, millest üks puudutas lastehoiu teemat. Välismaiseid uurimusi on läbi viidud üle maailma, seda näiteks Euroopas Saksamaal, Austrias ja Norras ning ka Aasias, Ameerikas ja Austraalias. Uurimuste tulemusi on välja toodud kogu töö vältel.

Martini (2010) uurimuse kohaselt kohanevad lapsed üldiselt hästi ning pigem kiiresti kui aeglaselt ja seda nii lastehoius kui ka lasteaias. Seda arvasid ühte moodi nii lapsevanemad kui ka lapsehoidjad ja õpetajad. Paaril esimesel nädalal hoius olles muutub lapse päeva rutiin, ning eelkõige mõjutab see lapse uneaja pikkust ja nad võivad ärgata varem, kui tavaliselt (Bernard et al., 2015). Undheimi ja Drugli (2012) uurimusest selgus, et nii vanemad kui ka hoidjad nõustusid, et lühemad päevad hoius muudavad lapse väsimuse taset ning pikk päev

näib olevat lapsele liig. Peale pikka päeva hoius oli valdav osa lapsi silmnähtavalt väsinud, seda enamike vanemate kui ka hoidjate arvamusel ning see väljendus sellega, et lapsed olid rahutud, virisesid, nad olid vähem kannatlikud ja rippusid oma vanemate küljes. Vanemate arvamusel tulenes väsimus sellest, et lapsel on raske olla pikka päeva paljude laste seas ja lapse päev oli väga aktiivne. Sama selgus ka Zhangi (2013) uurimusest ning ta lisas, et neil lastel, keda jäetakse hoidu kohanemise alguses pikaks päevaks liiga vara, on suurem risk olla ebakindlad.

Kohanemisprotsess võtab aega ning lapse käitumises võib leida muutusi vähesel määral kolm kuud peale hoidu tulekut ja olulisi muutusi peale kuute kuud. Aja jooksul hakkavad väikelapsed rohkem tegutsema ning kuus nädalat peale hoidu tulekut on lapsed seltskondlikumad ja eakaaslastele orienteeritud, muutudes aktiivsemaks nii verbaalselt kui ka füüsiliselt, nad vaatavad vähem pealt ja on vähem tegevusetud. Lapsed vajavad vähem kontakti täiskasvanuga ja vähem lohutust kui nad tegid seda lastehoidu tulles. Mida rohkem aega nad päevahoius veedavad, seda rohkem näitavad lapsed positiivset ja vähem negatiivset mõju kohanemisele. Lapsed, kes on käinud neli kuud lastehoius, võrreldes samaealiste koduste lastega, nutavad vähem, naeravad rohkem, tegutsevad iseseisvalt ning nad on positiivselt sotsiaalselt toimivad, selgus Datleri jt (2012) uuringus.

Võttes kokku teoreetilisi seisukohti ja varasemaid uurimusi, võib öelda, et kohanemise protsessis osalevad kolm osapoolt, milleks on laps, tema vanemad ning lapsehoidja. Neist viimased on olulised mõjutajad, milliseks kujuneb lapse kohanemine lastehoius. Kohanemist ja koostööd on eelnevalt uuritud konkreetseid kohanemise juhtumeid, kuid pole uuritud üldisemat arvamust, kuidas kohanevad lapsed lastehoiuga ja kuidas saab toetada lapse kohanemist.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Töö eesmärgiks on selgitada välja, millised on ühe omavalitsuse lastehoidude lapsehoidjate arvamused laste kohanemisest hoiuga ning lapsevanema ja hoidja koostööst kohanemise toetamiseks.

Eesmärgist tulenevalt on kaks uurimisküsimust:

1. Kuidas mõistavad lapsehoidjad kohanemist.
2. Kuidas toetavad lapsehoidjad koostöös lapsevanemaga lapse kohanemist.

Metoodika

Valim

Käesolevas uurimuses osalesid ühe omavalitsuse lastehoidude lapsehoidjad. Kasutatakse eesmärgistatud kõikset valimit, mis tähendab, et osalesid kõik antud piirkonnas töötavad lapsehoidjad. Valimi suuruseks oli seitse hoidjat kolmest lastehoiust. Lapsehoidjate taustaandmed on esitatud Tabelis 1.

Tabel 1. *Lapsehoidjate taustaandmed*

	vanus	Haridus	Hoidja kutse olemasolu	Kutse omandatud	Kogemus hoidjana
Lapsehoidja 1	28	Rakendus- kõrgharidus	Sotsiaaltöötaja	Lääne-Viru Rakenduskõrgkool	5 kuud
Lapsehoidja 2	49	Keskeri	Koolitusena	Koolituskeskus Reiting	2 aastat 10 kuud
Lapsehoidja 3	50	Keskeri	Koolitusena	Koolituskeskus Reiting	3 aastat
Lapsehoidja 4	45	Kõrgharidus Bakalaureus	Koolieelse lasteasustuse õpetaja, eelnevalt olemas hoidjakutse	Tartu Ülikool	9 aastat
Lapsehoidja 5	27	Keskeri	Koolitusena	Tartu Tervishoiu Kõrgkool	3 aastat
Lapsehoidja 6	29	Keskeri	Koolitusena	Perekasvatuse Instituut	4 aastat
Lapsehoidja 7	33	Keskeri, pooleli kõrgharidus	Kutsena	Tallinna Pedagoogiline seminar	5 aastat

Mõõtvahend

Uurimisküsimustele vastuse saamiseks kasutati mõõtvahendina intervjuud. Intervjuu küsimused koostas uurija ise, toetudes eelnevatele Eestis ning võõrsil läbi viidud uurimustele ning teemat puudutavatele allikatele. Näiteks küsimused 2, 3, 4, 7, 8, 9 ja 10 toetuvad Leola, (2015) uurimustele. Küsimused nr 2, 3, 6, 7 ja 9 toetuvad Martini (2010) uurimusele ning küsimus number 8 toetub Drugli ja Undheimi (2012) ja McIntyre jt (2007) uurimustele.

Intervjuu küsimused asuvad Lisas 1. Intervjuud olid poolstruktureeritud, lisaküsimusi esitas uurija vastavalt uuritavate vastustele.

Valiidsuse tagamiseks viidi eelnevalt läbi kaks prooviintervjuud. Sellega jälgiti, et oleks võimalik saada vastuseid mõlemale uurimisküsimusele. Prooviintervjuude läbiviimise järel muudeti intervjuu küsimuste sisu selgemaks ja konkreetsemaks. Näiteks: Üldistav küsimus „Kuidas lapsehoidjad saavad toetada lapse kohanemist?“ muudeti ümber küsimuseks „Mida saavad lapsehoidjad teha, et aidata laps hoiuks ette valmistada?“. Kas küsimused asendati küsimustega, mis võimaldavad saada pikemat vastust. Näiteks „Kas lapsevanemad peaksid käima lapsega hoius kaasas kohanemisperioodi alguses?“ küsimus asendati küsimusega „Kirjanduses tuuakse välja, et on soovitatav, et vanem käib kohanemise alguses lapsega hoius kaasas. Mida Teie sellest arvate?“. Peale esimest prooviintervjuud hindas autor oma intervjuueerimisostkust ning viis iseseisvalt läbi intervjuu küsimuste esitamisi, lindistades need. Lindistuste kuulamise abil sai muuta küsimusi sujuvamateks, et nad poleks nagu paberilt loetud vaid loomulik tekst.

Protseduur

Ajavahemikul märts-aprill 2016 viidi läbi seitse intervjuud kolmes lastehoius. Eelnevalt küsis autor e-kirja teel lastehoidude juhatajatelt nõusolekut uurimuse läbiviimiseks, millele vastati kõigi poolt jaatavalt. Kahes lastehoius uurisid lastehoiu juhatajad ise, kas lapsehoidjad on nõus osalema uurimuses ning andsid sellest teada. Ühe lastehoiu juhataja andis lapsehoidjate kontakttelefoni numbrid ning nimed, et autor saaks ise hoidjatega kokku leppida sobivad ajad ja kohad. Kõik lapsehoidjad soovisid intervjuu küsimustele vastata lastehoius kohapeal. Ühe lastehoiu lapsehoidjatega viidi intervjuud läbi, vastavalt nende soovile, kõigiga ühel päeval kuid mitte ühel ajal. Nii võis ühel päeval olla järjest kolm intervjuud. Intervjuud viidi läbi individuaalselt.

Uuritavatele selgitati uurimuse eesmärk ning kinnitati, et nende andmed on konfidentsiaalsed ning intervjuu tulemusi kasutatakse üldistatult. Selgitati ka hoidja arvamuse olulisust. Intervjuu läbiviimiseks küsis autor luba lindistada nutitelefoni vestlust, mille abil saavad mõtted kirja täpselt. Kõik lapsehoidjad nõustusid lindistamisega. Autor kinnitas ka, et lindistused hävitatakse peale uurimustöö kaitsmist. Sellega tagati uurimuse eetilisus (Teadustöö eetika, s.a.). Intervjuude keskmiseks pikkuseks, lähtudes pilootintervjuust, arvestati pool tundi, kuid see ei pidanud kõigi intervjuude puhul paika, sõltudes intervjuueeritavate vastuste pikkusest. Kõige lühem intervjuu kestis 20 minutit ja 52 sekundit

ja kõige pikem 58 minutit ja 28 sekundit. Keskmiselt oli intervjuu pikkuseks 37 minutit ja 28 sekundit.

Andmeanalüüs

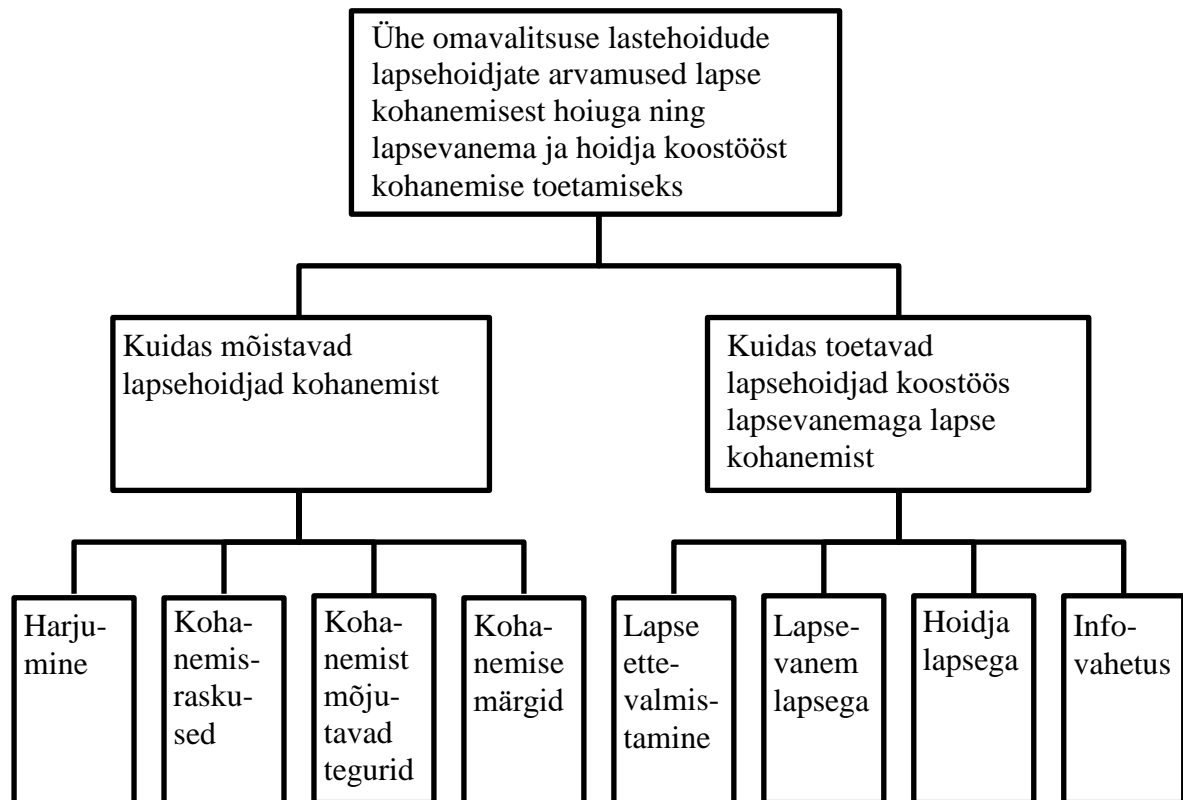
Enne intervjuude läbitöötamist tutvus autor kvalitatiivset uurimismeetodit puudutava kirjandusega (Elo & Kyngäs, 2007; Flick, 2007; Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara, 2010; Laherand, 2008). Seejärel alustati intervjuude tekstide transkribeerimist. Andmete sisestamiseks kasutati Microsoft Word programmi ning iga sõna täpseks kirja saamiseks kuulati korduvalt helisalvestisi. Keskmiselt kulus 10 minuti helisalvestise transkribeerimiseks üks tund. Kasutati transkriptsioonimärke (näiteks intervjuerija kõne kaldkirjas, lühike paus – sulgudes punkt, pikem paus – sulgudes sekundite arv, analüüsija märkused topelt sulgudes, rõhutatud koht alla joonitud) (Laherand, 2008, lk 282). Autori arvamusel aitasid need helisalvestustest kuulnud paremini esile tuua. Transkriptsiooni näited on toodud lisas 2.

Andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi, mille analüüsiüksuseks oli terviklik mõte, mis võis olla ühel juhul lause, teisel lõik ning see kodeeriti. Toetudes uurimuse eesmärgile ja uurimisküsimustele kodeeriti intervjuud kahes eksemplaris, mõlema uurimisküsimuse puhul eraldi. Esimest transkribeeritud intervjuud loeti läbi kahel korral, et vaadata, kas saadakse samad koodid. Lisaks oli abiks kaaskodeerija juhendaja näol, kes kodeeris ühe intervjuu. Seejärel koode võrreldi ning eriarvamuse puhul arutati koodid läbi kuni jõuti ühisele arusaamale. Selle abil tõsteti uurimuse valiidsust.

Andmeid kodeeriti käsitsi ning koodide märkimiseks kasutati värve ning märksõnu. Näide asub lisas 3. Kodeeritud intervjuud lõigati lahti ning moodustati esialgsed kategooriad. Kuna mitmed koodid sobisid erinevate kategooriate alla, loeti neid kahe nädala jooksul mitmel korral üle. See järel tõsteti sobivasse kategooriasse, mille abil moodustusid neli lõplikku kategooriat mõlema uurimisküsimuse juurde.

Tulemused

Käesoleva uurimuse eesmärgiks oli selgitada välja, millised on ühe omavalitsuse lastehoidude lapsehoidjate arvamused laste kohanemisest hoiuga ning lapsevanema ja hoidja koostööst kohanemise toetamiseks. Järgnevalt on välja toodud tulemused uurimisküsimuste kaupa, mis on esitatud joonisel 1. Mõlema uurimisküsimuse kategooriate jaotus kirjutatakse lahti ning on paremaks mõistmiseks ilmetatud tsitaatidega.

Joonis 1. Kategooriate kujunemine uurimisküsimuste kaupa

Kuidas mõistavad lapsehoidjad kohanemist

Esimene uurimisküsimus, kuidas mõistavad lapsehoidjad kohanemist, jagunes neljaks kategooriaks, milleks on harjumine, kohanemiskohused, kohanemist mõjutavad tegurid ja kohanemismärgid.

Harjumise all tõid lapsehoidjad välja, et hoiuga alustades peavad lapsed harjuma vanematest eemalolekuga, lastehoiuga, lapsehoidja(te)ga, teiste lastega, uue päevarütmiga ja rutiiniga, reeglitega, uues kohas magamisega, millele aitab kaasa kodust kaasa võetud kaisuloom või lapike, mis last lohutab. Kaasa aitab ka kambavaim. Näide: „Ta näeb, et lapsed pesevad, panevad seal riidesse, magamisriided, ronivad voodisse, tädi laulab mingit mõmmi laulu ja nad saavad seda jälgida ja siis nad on selleks paremini valmis“ (Lapsehoidja 4). Kaks lapsehoidjat tõid välja ka vanuse, mis nende arvamusel on parim aeg harjumiseks. Ühe arvamusel ühe ja poole aastaselt on parim aeg, teise arvamusel enne kahe ja poole aastaseks saamist.

Kohanemiskohuste all tõid lapsehoidjad välja, et kohanedes lastehoiuga võivad lastel esineda käitumises muutused, kohanemisprobleemid ja tagasilangused. Need väljenduvad sellega, et laps ei taha süüa, juua, ei taha magada, nutab lohutamatu, võib olla

kõhuprobleeme, laps tahab omaette olla ja ei taha midagi teha, kontrollib liigselt oma käitumist, võib lükata, tõugata, hammustada, võtab teistelt asju ära, on hirmul, pissib püksi ja ei lähe potile, jääb haigeks või on stressis. Lisaks esineb probleeme lapse käitumises emaga, mille põhjuseks lapsehoidjate arvamusel see, et ema jättis lapse hoitu üksi. Lapsehoidjad tõid ka välja, et kohanemisel võib esineda tagasilööke, mis vähemal või rohkemal määral esinevad kõigil lastel ja väljenduvad sellega, et nad ei taha enam lastehoidu tulla. Lisaks võib tagasilööki tekitada uue lapse tulek lastehoidu ja see väljendub sellega, et laps nutab, ei taha hoitu minna ja magab halvasti. Tagasilöögid võivad tulla juba kahe nädala pärast peale hoitu tulekut või alles kahe kuu möödudes. Mõnel juhul võivad kohanemiskasvatused olla ka äärmuslikud. Näide:

Nuttu oli ikka palju ja selle nutuga seoses kaasnes ka juua vastu ei võtnud, süüa vastu ei võtnud, see oli juba päris äärmuslik, et me leidsime, et ta ei saa rühmas olla. Et teda ehmatasid teiste laste järsk tegevus, tegevuste vaheldumine. Et kui me nüüd sõime, siis oli vaja minna pesema, me ütlesime, nii nüüd läheme peseme käed puhtaks. Järgmine tegevus pani ta jälle nutma ja hirmu tundma (Lapsehoidja 4).

Kohanemist mõjutavate tegurite alla tõid lapsehoidjad välja, et mõjutavateks teguriteks on lapsega seonduv nagu lapse iseloom, harjumused, haigused, eripärad, lapse arenguline ja vaimne valmisolek lastehoidu tulekuks, eelnevad kogemused võõrastega ja teiste hoidjatega (näiteks vanavanematega), eelnevad kohanemised ning kas laps tunneb end turvaliselt. Pere ja koduga seonduvana toodi välja mõjutajana seda, kuidas last kodus lastehoiuks ette valmistatakse ja kuidas asju selgitatakse, ema valmisolek ja suutlikkus lapsest lahti lasta, lapsevanema hoiak lapsesse ja hoitu, ema käitumine kohanemisel, vanema käitumine ja järjepidevus lapse hoitu toomisel ja ära viimisel, kuidas vanemad ja pere suhtlevad lapsega ning kuidas probleeme lahendavad, koduste reeglite ja konkreetsete piiride olemasolu, kasvatusviis, kui palju vanem kodus lapsega tegeleb ja suhtleb, kas vanemad on koos või lahus, õdede-vendade olemasolu, pere liikuvus, ema kannatlikkus. Näide: „Lapsevanemal on kiire, nad ei soovi nagu lapsele head, head päeva või kallistusi ... Et peab ikka olema väike paari sõnaline hea lause sealt tulema järgi. Laps tuleb seda paremini rühma ja julgelt“ (Lapsehoidja 2). Lapsehoidja ja hoiuga seonduvalt toodi välja rühma sisene töö, hoidja sõbralik suhtlemine ja lähedus (nt kallistused, käest kinni hoidmine, pai tegemine), hoidja õige ajastus kontakti loomisel lapsega, hoidja isiksuseomadused.

Kohanemise märkide juures rääkisid lapsehoidjad, et nende jaoks on kohanemise märkideks, kui laps laseb vanematel rahulikult ära minna, sööb lõunasööki, tuleb hoitu rõõmuga, suhtleb hoidjatega julgelt, on rühmas sõbralik, osaleb hoidja läbi viidud tegevustes, leiab üksi olles omale hästi mängu ja tegevusi, suudab lõbutseda, tahab hoitu tulla, ja tunneb,

et see on tema koht, tema lasteaed. Ja see kohanemine võtab aega keskmiselt kuu. Näide: “Tal pole enam-vähem emmest midagi, tuleb jooksupäevadele üle lasteaia ja kui emme ütleb, ma lähen ära, siis teeb niimoodi muu seas dadaa ja ongi kogu lugu, kõik on hästi” (Lapsehoidja 3).

Kuidas toetavad lapsehoidjad koostöös lapsevanemaga lapse kohanemist

Teiseks uurimisküsimuseks oli, et kuidas toetavad lapsehoidjad koostöös lapsevanemaga lapse kohanemist. Uurimisküsimus jagunes neljaks kategooriaks, milleks on lapse ettevalmistamine, lapsevanem lapsega, hoidja lapsega ja infovahetus.

Lapse ettevalmistamise all pidasid lapsehoidjad oluliseks, et enne kui vanem toob lapse hoidu selgitab lapsehoidja sealset päevakava, mille abil lapsevanem saab koduse päevarütmi muuta hoiu omaga sarnasemaks ja sellega võiks alustada vähemalt kuu enne lapse hoidu tulekut, et tekiks režiim. Lapse päevane uneaeg tuleks viia ühele korrale päevas. Lubada lapsel iseseisvalt avastada ja toimetada. Viia last tihedamalt kellegi teise hoida, näiteks sõprade või vanavanemate juurde. Lapsevanem peab eelnevalt lapsele selgitama, kus ta hakkab käima, kui kaua, mida ta seal tegema hakkab, kellega ta seal on ning rääkima, et vanem ei ole seal temaga, et emme läheb ära, millal järgi tuleb ja kinnitama, et tuleb tagasi. Lapsevanem ise peab tutvuma hoiuga enne last, küsitlema hoidjad ja rääkima lapse harjumustest kodus ja väljaspool, seejärel käima lapsega hoidu vaatamas ja lapsehoidjatega tutvumas. Enne seda selgitab lapsehoidja, mida ta ootab lapsevanemalt proovipäeval ja järgnevatel päevadel, et vanem saaks end ette valmistada. Lapsevanemal tuleb selgitustööd teha ka siis, kui kohanemise ajal tekib uus muutus nagu magama jäämine. Vanem võiks eelnevalt ennast ette valmistada, mis lapsega kohanemisel toimuma hakkab ning ka lapsehoidja selgitab, mida järgmised päevad toovad ning milline võib olla lapse käitumine hoius ja kodus. Näiteks:

On ka vanemaid, kes on eeltööd teinud ise, meil oli ka noh üks vanem, kes tegigi selles mõttes eeltööd, et ta tuli ja ütles, et ma olen nii palju raamatuid lugenud ja oligi, ta teadis, mis nüüd juhtub. Ta tegi selles mõttes väga head koostööd (Lapsehoidja 5).

Lapsevanem lapsega all töid lapsehoidjad välja, et vanem peab lapsega koos harjutama kas ühe päeva või nädala, olenevalt hoiu reeglitest, lapsevanem peab last toetama ja lapse jaoks olema olema, oma kohalolekuga last julgustama. Ema peab ise tugev ja positiivne olema ja selgitama palju ning endas kindel olema, sest ema otsustab, kuidas laps hakkab käima ja kui tihti. Esimestel päevadel võiks ema jälgida ja lasta lapsel avastada uusi asju ja teisi lapsi. Enne lahkumist peab vanem olema eelnevalt lapsele rääkinud, et mingil hetkel ta lahkub, aga tuleb tagasi. Igale lapsele ei sobi, kui ema vahetult enne äraminekut ütleb, et

läheb, mõne lapse puhul peab minema siis, kui laps tegutseb ja pilku pidevalt emal ei hoia. Tagasi tulles peab vanem ütlema, et ma tulin tagasi, mis suurendab lapses kindlustunnet, et vanem peab oma lubadust. Selleks, et laps harjuks, võiks vanem algselt jätta lapse pooleks päevaks, seda nädal kuni kaks nädalat ning tuua last järjepidevalt. Ema peaks lahkuma kiirelt, venitamata, soovima head päeva, tegema musi-kalli, lehvitama ja lahkuma, vastasel korral on lahkumine lapsele raskem ning lapse nutt võib olla suurem. Näide:

Isa-ema käisid kordamööda harjutamas lapsega. Samas on vanemaid, kes tulevad heal juhul ühe päeva on ja siis jätavadki lapse juba üksi. Et see, kui vanem võtab aja, et temaga koos käia ja mängida, olla poolikuid päevi, harjub laps palju paremini (Lapsehoidja 1).

Lapsehoidja lapsega all töid lapsehoidjad välja, et kohanemise esimesel päeval kui laps on emaga, hoiab hoidja distantsti, et laps saaks ise võimaluse kontakti luua. Edaspidi püüab lapsehoidja ise leida lapsega kontakti, proovib last tundma õppida, tutvustab lapsele, mida hoius tehakse, mida süüakse kus käiakse ja näitab, kes, mis, kus asub. Hoidja selgitab lapsele sagedasti reegleid ja päevaplaani ja toetab last kohanemisel. Kui hoidjaid on mitu, peaks laps leidma ühe hoidja, kellega loob kontakti. Ema lahkudes hoidja kinnitab ja selgitab rahulikult, et ema käib tööl ära, tuleb tagasi ja laps mängib siin. Vajadusel lohutab, võtab lapse sülle ja hajutab tähelepanu mõne tegevusega, kas meisterdades, voolides, raamatuid vaadates ja lugedes või teiste laste või mängudega meelitades. Juhul, kui laps ei rahune, kutsutakse ema järgi ja proovitakse uuesti järgmisel päeval, kuid seda harva. Iga lapsega saab tegeleda individuaalselt, sest lapsi on hoius vähe. Konfliktide korral lahendab hoidja olukorra rääkides ning situatsioone läbi mängides, sest hoidja eesmärk on õpetada last toime tulema oma vanuste laste grupis. Näide: „Osade lastega ongi, et õppimisega on tulnud, noh mis teda rahustab, kuigi ankeedis on kirjas, et see ja see ja see, üldjuhul ema sülle võtmine, aga ema ei ole, siis õpime ise ka tundma“ (Lapsehoidja 6).

Infovahetuse juures töid lapsehoidjad välja, et koostöö on tihe infovahetus ja suhtlemine lapsevanema ja hoidja vahel ning seda infot on parem vahetada õhtuti, kui vanematel on rohkem aega, kuid vajadusel leitakse võimalus ka hommikuseks vestluseks. Oluline on jagada infot, mis lapsega on kodus toimunud ning mis lastehoius, sest nii teavad mõlemad osapooled, kuidas lapsega edasi käituda. Mõlema poolne tihe infovahetus toetab lapsevanemat kohanemise protsessis. Sellele aitab kaasa ka hoidja ootustest rääkimine ning selgitamine, kuidas peaks toimuma lapsega kaasas käimine, lapse toomine ja viimine, et kergendada lapse hoius olemist. Tihti jätavad vanemad rääkimata pereprobleemidest, teadmata, et need mõjutavad lapse päevast käitumist. Jooksvalt jagatakse infot üldiselt piisavalt, kui hoidja ise küsib, kuid alati võiks seda olla rohkem, eriti tervise teemal.

Õpetajate sõnul toimub vastastikune infovahetus nii suusõnaliselt individuaalselt, e-maili teel, kui ka telefoni teel. Vanemad täidavad hoidu tulles lapse kohta ankeedid. Hoidjad edastavad infot lisaks suhtlemisele paber kandjal ja stendil, lisaks korraldavad koosolekuid, pereüritusi ning perekohtumisi iga perega eraldi. Tulemustest selgus ka, et vähesed vanemad uurivad enne hoidu minekut, kuidas ennast ja last ette valmistada ning vähesed vanemad ei huvitu, mis lapsega lastehoius toimub, ajavad oma rida lapse kohanemisel ning ei kuula lapsehoidja soovitusi. Näide: „Mulle hullult meeldivad need vanemad, kes küsivad, kes räägivad, et täna magas kehvasti, et ta pole võib-olla hommikust söönud, need asjad, mis aitavad meil last mõista siin” (Lapsehoidja 7).

Arutelu

Lastehoidu minnes lapse elu muutub (Datler et al., 2012; Klein et al., 2010; Riley & Fahey, 2005; Zhang, 2013) ja ta peab seal hakkama saama vanemateta ja koos olema võõraste inimestega (Bernard et al., 2015; Datler et al., 2012; Klein et al., 2010; Riley & Fahey, 2005; Zhang, 2013). Selline kohanemine uue olukorraga võtab aega (Amwake, 2003; Datler et al., 2012). Varasemast uurimustest on selgunud, et igapäevane eraldatus emast on lapsele keeruline ning sellega on seotud erinevad koostoimemustrid nagu ema-laps, ema-laps-hoidja, ema-hoidja, laps-hoidja (Klein et al., 2010). Selliste suhete toimimiseks tuleb toetada lapse kohanemist ning seda võimaldab lapsevanema ja hoidja koostöö. Kohanemist ja koostööd on eelnevalt uuritud, kuid pole uuritud lapsehoidjate arvamusi nendest. Sellest tulenevalt oli seatud uurimuse eesmärgiks selgitada välja, millised on ühe omavalitsuse lastehoidude lapsehoidjate arvamused laste kohanemisest hoiuga ning lapsevanema ja hoidja koostööst kohanemise toetamiseks. Järgnevalt arutleb autor saadud tulemuste üle.

Esimeses uurimisküsimuses uuriti lapsehoidjatelt, kuidas nad mõistavad kohanemist. Tulemustest selgus, et kohanemine on lapsehoidjate arvates ennekõike harjumine paljude erinevate asjadega, kuid enne kõike vanemast eemal olemisega, mis on selgunud ka varasematest uurimustest (Bernard et al., 2015; Datler et al., 2012; Klein et al., 2010; Riley & Fahey, 2005; Zhang, 2013). Kuid toetudes eelnevatele teoreetilistele seisukohtadele, kirjeldatakse kohanemist kui hakkama saamist ja toime tulemist (Datler et al., 2012). Sõnastus võib kohati erineda. Samas on Hariduse ja kasvatuses sõnaraamatus kirjeldatud kohanemist kui teatud tingimustes harjumist (Erelt, 2014). See erinevus eelnevatest teooriatest ja käesoleva uurimuse tulemustes võib tuleneda sellest, et kohanemine kui harjumine on pika ajaline protsess, nagu selgus ka definitsioonist (Amwake, 2003; Datler et al., 2012). Kuid hakkama saamine võib siin kohal tähendada midagi sellist, millega laps peab kohe tegelema. Ilmselt

lapsehoidjad mõtlesid ka, et laps peab küll hakkama saama, kuid oluline on lapse harjumine. Tõenäoliselt oleneb kohanemise kirjeldus defineerijast, uurimuse läbiviijast ja teoreetiliste seisukohtade välja toojast ning ilmselt võib kohanemise sõnastus erineda ka piirkonniti ja riigiti.

Valvas (2007) on toonud välja, et lapse muutunud käitumine annab tavaliselt märku kohanemis- ja toimetulekuraskustest. Uurimusest selgus ka, et lapsehoidjate arvamusel esineb lapsel kohanemisel probleeme ja need väljenduvad igal lapsel erinevalt. Nagu on eelnevalt välja toodud võib lapsel olla raskusi kohanemisel ette tulevate keeruliste olukordadega (Ahnert et al., 2004; Zhang, 2013). Iga laps ongi erinev, iga olukord on erinev ja kunagi ei tea, mis tegelikult veel võib neid probleeme esile tuua või süvendada. Lapsehoidjad töid ka välja, et kohanemisprobleemid võivad olla äärmuslikud, kui laps on pidevalt hirmul ja kardab uusi olukordi. Seda on välja toodud ka eelnevalt (Valvas, 2007). Võib oletada, et siinkohal võib mõjutajaks olla lapse kasvatusviis ning lapse vähesed kogemused kodust väljaspool.

Lapsehoidjate arvamusest tuli välja, et igal lapsel võib esineda tagasilööke kohanemisel, mis väljendub sellega, et ta ei taha tulla hoidu. See võib tuleneda ehk sellest, et laps ei taha leppida emast eemalolekuga ja lõpuks protestib või katsetab ta emaga, mis siis saab, kui ta keeldub hoidu minemast. Kas ta saab oma tahtmise ja ta jäetakse koju või kehtestab ema end ja laps peab leppima olukorraga, et lastehoius käimine on nüüd tema elu osa. Huvitav on siinkohal see, et varasematest uurimustest seda välja ei toodud, et lapsel esineb kohanemisel tagasilööke vaid tuuakse välja erinevaid probleeme üldisemalt. Lapsehoidjate arvamusel lapse muutunud käitumine võib olla tingitud pahameelest, et ema on ta hoidu üksi jätnud ning see võib tuua konflikte. Sama on selgunud ka varasematest uurimustest (Klein et al., 2010; Zhang, 2013). Tõenäoliselt on see mõjutatud sellest, kuidas on lapsele eelnevalt olukordi selgitatud, milliseid kokkuleppeid on vanem lapsega loonud ning kuidas lapsevanem on jätnud lapse hoidu.

Varasematest uurimustest on selgunud, et kohanemist mõjutavad erinevad tegurid, nagu ettevalmistus (Wittenberg, 2001) ja lapse elukogemus (Datler et al., 2012), mis selgusid ka käesoleva uurimuse tulemustest. Samas pole eelnevatest uurimustest selgunud, et kohanemist mõjutab ema valmisolek, mida pidasid oluliseks kõik lapsehoidjad. Võimalik, et see tuleneb sellest, et uurimises osalenud hoidjad näevad, et ema pole lapse tulekuks valmis ja on kahtlev ja kõhklev. Miks see aga eelnevatest tulemustest pole välja tulnud? See võib tuleneda sellest, et kas varasemates uurimustes osalenud vanemad on eelnevalt ennast ette valmistanud kohanemiseks või saanud infot kuskilt mujalt, et kuidas hakkab kohanemine toimuma. Samas

pole lapsehoidjad välja toonud mõjutavaks teguriks rühma suurust (Martin, 2010; Wittenberg, 2001), mida selgitab lapsehoidjate arvamus, et hoius on lapsi vähe ning neil jagub aega kõigiga individuaalselt tegeleda.

Lapsehoidjate arvamusel kohaneb laps ühe kuuga, siis varasematest uurimustest on selgunud, et kohanemise märke on näha kuus nädalat peale lastehoidu tulekut, kui laps on seltskondlikum, aktiivsem, tegutseb ning vajab vähem kontakti täiskasvanuga (Datler et al., 2012). Võimalik, et selline erinevus võib tuleneda sellest, et kui lapsehoidja näeb, et laps juba hakkab harjuma olukorraga, siis ta on kohanenud. See ajavahe ei ole küll väga suur, kuid kohanemise jaoks on paar nädalat üsnagi pikk aeg harjumiseks. Teine võimalus, miks tulemused võivad erineda on see, et kõik siiski oleneb lastest ja konkreetsetest kohanemistest.

Teises uurimisküsimuses uuriti lapsehoidjatelt, kuidas toetavad lapsehoidjad koostöös lapsevanematega lapse kohanemist. Tulemustest selgus, et lapsehoidjad peavad oluliseks lapse ettevalmistamist lastehoiuks, pidasid oluliseks lapsevanema käitumist lapsega ning lapsehoidja käitumist lapsega. Kõige aluseks on aga lapsehoidjate arvamusel tihe infovahetus. Varasemast uurimusest (Martin, 2010) on selgunud, et lastehoius kohanevad paremini lapsed, keda eelnevalt on hoidu tulekuks ette valmistatud. Sellega nõustusid ka lapsehoidjad ning soovivad välja, et eelnevalt tuleb lapsele kõike selgitada ning viia lapse päevakava sarnaseks hoiu omaga. Kuid lisaks lapse ettevalmistusele töid lapsehoidjad välja lapsevanema ettevalmistuse. Seda varasematest uurimustest ei selgunud, kuid Amwake (2003) tõi välja, et lapsehoidja saab aidata vanematel mõista, milliseid muutusi laps kogeb, kui ta lastehoidu tuleb. Nagu mõjutavate tegurite juures selgus, oli oluline ema valmisolek. Sellest tulenevalt peaksid lapsevanemad end ette valmistama, et teada, mis muutusi laps kogeb, kui hoidu tuleb.

Lapsehoidjad pidasid oluliseks lisaks ettevalmistamisele, et vanem käiks lapsega hoius kaasas. Selles osas hoidjate arvamus erines. Ühe lastehoiu hoidjad on arvamusel, et parem on, kui vanem käib lapsega kaasas vaid ühe päeva ja järgmisel päeval jääb laps juba üksi. Kuid teiste lapsehoidjate arvamusel võiks vanem käia lapsega kaasas nädal aega, kuid vaid esimesel paaril päeval mõned tunnid koos hoius olla, edaspidi vähendada järkjärgult kaasas olemise aega. Varasemast uurimusest (Klein et al., 2010) on selgunud, et vanemast eraldumine on lapsele kergem kui esimestel päevadel vanem ja laps tulevad ja lähevad koos. Selline erinevus arvamusel saab kujuneda tõenäoliselt kogemustest tulenevalt ning millised lapsed on konkreetsel hetkel kohanenud. Autori arvamusel vajab ka ema kindlustunnet, nagu selgus ka (Klein et al., 2010) uurimusest. Sest vanemal võib olla väga raske jätta last hoidu, sest see on ka tema jaoks suur muutus. Pikemalt kaasas käimine aitab ka vanemal olukorraga harjuda.

Hoidjate arvamusest selgus, et see kuidas vanem peaks lahkuma esimestel kohanemise päevadel lapse juurest, oleneb lapsest. Mõne lapse puhul võib vanem öelda, kui ta hakkab lahkuma, kuid teise puhul võib see tekitada väga suurt nuttu ja pingeid. Oluline on siinkohal eelnevalt lapsele selgitada, et mingil hetkel ema lahkub kuid tuleb tagasi. Kui laps on veel tundlik ja ema äraminek on talle raske, ei tohiks vanem hommikul pikalt jutustada ning äraminekut venitada, mis on selgunud ka varasemast uurimusest (Klein et al., 2010). Hoidjad peavad oluliseks, et hommikuti last üle andes hoidjale sooviks vanem lapsele head päeva ja vajadusel ka musid, kallid. Varasemast uurimusest (Klein et al., 2010; Drugli & Undheim, 2010) on selgunud, et selline rituaalide ja käitumismustrite loomine vähendab lapse stressi ning aitab nii lapsel kui ka emal teineteisest eemalolekuga toime tulla.

Esimestel päeval peaks lapsehoidjate arvamusel hoidja hoidma distantsi lapsega ning laskma tal ise kontakti otsida. Nagu eelnevalt on selgunud (Wittenberg, 2001) mõjutab lapse kohanemist see kuidas hoidja teda seal vastu võtab. Lastehoius on lapsehoidjal võimalus laste stressi vähendamiseks neid lohutada, julgustada (Legendre, 2003) ning nende tähelepanu mujale suunata (Bang, 2014; Klein et al., 2010), sama selgus ka käesoleva uurimuse lapsehoidjate arvamusest. Varasemalt (Klein et al., 2010) on selgunud, et lapse ärevust ja hirme aitab ka leevendada empaatia väljendamine. Lapsehoidjate arvamustest seda välja ei tulnud. See võib tuleneda sellest, et lapsehoidjad pidasid seda iseenesest mõistetavaks ning nad kirjeldavad seda kui lapse tunnete selgitamist.

Koostöö aluseks aga pidasid lapsehoidjad lapsevanema ja lapsehoidja vahelist tihedat infovahetust. Varasemast uurimusest (Drugli & Undheim, 2012) on selgunud, et vanemad ja lapsehoidjad pidasid omavahelist suhtlust piisavaks, kuigi neil on suhteliselt vähe teadmisi, mis toimub lastehoius või kodus. Käesolevas uurimuses selgus, et lapsehoidjad saavad lapsevanemalt piisavalt informatsiooni, kui nad seda ise küsivad, kuid alati võiks infot olla rohkem. See võib tuleneda sellest, et lapsevanem ei tea kõike, mis võib lapse käitumist mõjutada ja võimalik, et ei pea oluliseks rääkida seda, mis toimub kodus. Samuti võib põhjuseks olla see, et vanemad püüavad hoida lahus kodust elu ja lastehoiu elu, saamata aru, et lapse jaoks on oluline just nende kahe omavaheline sidumine.

Tulemustest selgus ka, et vähesed lapsevanemad tunnevad enne hoidu tulekut huvi, kuidas ennast ja last ette valmistada. See võib tuleneda sellest, et vanematel on vähesed teadmised, et last peaks hoiuks ette valmistama. Samuti võib see kinni olla lapsevanema tahtmises ja huvitumises. Nagu selgus ka käesolevast uurimusest, on vanemaid, kes ei huvitu sellest, mis lapsega lastehoius toimub. Lapsehoidjad tunnevad rõõmu sellistest vanematest,

kes infot küsivad ning ennast ja last ette valmistavad, sest see kergendab lapsevanema ja lapsehoidja vahelist koostööd.

Käesolevas uurimuses tõid lapsehoidjad välja, et nad selgitavad lapsevanemale, mida nad ootavad, kuid seda ei selgunud, et nad küsivad lapsevanema ootusi. See võib tuleneda sellest, et lapsehoidjad mõtlevad esmajärgus sellele, et lapse kohanemine hoius toimiks ning mis neid selles aitab. Võimalik, et kui lapsehoidja oleks saanud küsimustele teisiti vastata, näiteks küsimustiku teel, kus ta peaks hindama vanemate ootuste olulisust, oleks tulemused teistsugused. Kuid intervjuuks ei saanud hoidjad end ette valmistada ja pikalt ette mõelda vastuseid ning vastused tulenesidki sellest, mis konkreetsel hetkel meelde tuli.

Autori arvamusel on iga kohanemine erinev, sest iga laps on erinev ning iga olukord on mõjutatud väga erinevatest teguritest. Kirjeldada saab vaid silmaga nähtavaid asju, mis saavad mõjutada, kuid alati ei tea kõiki olukordi, millega laps on kokku puutunud ning mis võib muuta tema käitumist ning kohanemisvõimet. Võimalikult tihe infovahetus vanemate ja hoidja vahel võib küll palju kaasa aidata, et mõista last, kuid kindlasti ei osata arvata, millised olukorrad võivad mõjutada lapse elu ja siin kohal tema kohanemist. Sellest tulenevalt ei tule tõenäoliselt samade intervjuuküsimustega ja teiste lapsehoidjatega täpselt samad tulemused. Kokkuvõtvalt võib öelda, et tegemist on aktuaalse teemaga, kuigi ühest küljest ei saa uurimuse tulemusi üldistada, kuna teaduslikus mõttes on tegu väikese valimiga. Kuid samas aitab tõsta teadlikust ühe omavalitsuse lapsehoidjate hinnangutest kuna kasutati kõikset valimit. Uurimusega saadi teada lapsehoidjate arvamusi laste kohanemisest hoiuga ning arvamusi lapsehoidja ja lapsevanema vahelisest koostööst kohanemise toetamiseks. Kuigi kõik hoidjad omasid vastavad kvalifikatsiooni, olid nende kogemused erinevad, millest tulenevalt olid vastused kohati väga erinevad ning tulenesid lapsehoidjate kogemustest.

Töö kitsaskohad ning praktiline väärtus

Uurimuse kitsaskohaks oli, et tegemist oli algaja uurijaga, millest tulenevalt puudus eelnev intervjuueerimise kogemus. Intervjuude läbiviimise protsess on keerukas, kuid iga uue intervjuu läbiviimine tõi autorile uue kogemuse. Iga intervjuu läbiviimine aitas edaspidi küsimusi sujuvamalt küsida. Intervjuule tulles ei olnud lapsehoidjad eelnevalt mõelnud uuritavale teemale ning küsimusi ette ei teadnud. Mõned vastused oleksid nende endi arvamusel tulnud põhjalikumad kui nad oleksid sellele eelnevalt mõelnud, oma kogemusi silmas pidades.

Käesoleva uurimuse valim oli väike, mis ei anna võimalust lapsehoidjate arvamuste laiemaks üldistamiseks, kuid selle abil on võimalik teada saada esmased lapsehoidjate

arvamused laste kohanemisest hoiuga ning lapsehoidjate-lapsevanema koostööst kohanemise toetamiseks. Neid uurimistulemusi tuleks kajastada ka ajakirjanduses ning kasutada artikli koostamiseks näiteks mõnes pere ajakirjas, õpetajatele/hoidjatele mõeldud ajakirjas/lehes või kasvatusteemalistel interneti lehtedel. Sellise artikli ilmumine mõnes pere ajakirjas võiks tõsta lapsevanemate, eelkõike emade teadlikust, kui nad tahavad panna lapse lastehoidu, et mõista, mis nende ja lapse elus hakkab toimuma. Samuti võib artikli ilmumine aidata algajal hoidjal või õpetajal paremini mõista kohanemise iseloomu ning võimaldab neil võrrelda lapsehoidjate arvamusi oma kogemustega.

Uurimustulemusi on võimalik kasutada tulevastes kohanemise, koostöö, lastehoidude ja lapsehoidjate teemalistes uurimustes, kus näiteks uurida laste kohanemist. Neis saaks käesoleva uurimuse tulemusi kasutada kui Eesti lapsehoidjate arvamusi ning võrrelda neid tulevaste uurimuste andmetega. Edasiste uurimuste läbiviimisel tasub mõelda ulatuslikumale valimile, et saada teaduslikult üldistavaid tulemusi. Lisaks eelnevale on oluline uurida vanemate kohanemist ja selle toetamise võimalusi. Sest nagu töid lapsehoidjad välja käesolevas uurimuses, on oluline ema valmisolek lapse hoidu toomisel ja kohanemisel ning ema ettevalmistus kohanemisprotsessiks.

Tänuõnad

Täna väga uurimuses osalenud lapsehoidjaid, tänu kellele uurimuse läbi viimine teoks sai. Täna ka oma kursusekaaslaseid, kes küsisid palju küsimusi, kuidas teha bakalaureusetööd, mille abil õppisin ise ka. Lisaks täna väga dotsent Mari Karmi, kes õpetas mulle kvalitatiiivse sisuanalüüsi tegemist ning abistas kodeerimisüksuste leidmisel. Täna oma last, meest ja õde, et nad võimaldasid mulle vaba aega bakalaureusetöö kirjutamiseks.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud käesoleva lõputöö ise ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

.....

(allkiri, kuupäev)

Kasutatud kirjandus

- Ahnert, L., Gunnar, M. R., Lamb, M., & Barthel, M. (2004). Transition to child care: Associations with infant–mother attachment, infant negative emotion, and cortisol elevations. *Child Development*, 75(3), 639-650.
- Amwake, L. (2003). *Kindergarten Transitions: How Pre-K Teachers Can Help*. Program Services Paper.
- Bang, Y.-S. (2014). Teacher-caregivers' perceptions of toddlers' adaptation to a childcare center. *Social Behavior and Personality*, 42(8), 1279-1292.
- Bernard, K., Peloso, E., Laurenceau, J. P., Zhang, Z., & Dozier, M. (2015). Examining change in Cortisol Patterns During the 10-Week Transition to a New Child-Care Setting. *Child development*, 86(2), 456-471.
- Datler, W., Ereky-Stevens, K., Hover-Reisner, N., & Malmberg, L.-E. (2012). *Infant Behavior & Development*, 35(3), 439-451.
- Drugli, M. B., & Undheim, A. M. (2012). Partnership between parents and caregivers of young children in full-time daycare. *Child Care in Practice*, 18(1), 51-65.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2007). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107–115.
- Erelt, T. (Toim). (2014). *Hariduse ja kasvatuse sõnaraamat*. Tallinn: Pakett. Külastatud aadressil: <http://www.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=kohanema&F=M&C06=et>.
- Flick, U. (Ed.). (2007). *Designing Qualitative Research*. London: SAGE Publications, Ltd. Külastatud aadressil: <http://srmo.sagepub.com.ezproxy.utlib.ee/view/designing-qualitative-research/SAGE.xml>.
- Gialamas, A., Sawyer, A. C.P., Mittinty, M. N., Zubrick, S. R., Sawyer, M. G., & Lynch, J. (2014). Quality of Childcare Influences Children's Attentiveness and Emotional Regulation at School Entry. *The Journal of Pediatrics (Science Direct)*, 165(4), 813-819.
- Hirsjärvi, S., Remes, H., & Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Kirjastus Medicina.
- Klein, P. S., Kraft, R. R., & Shohet, C. (2010). Behaviour Patterns in Daily Mother-Child Separations: Possible Opportunities for Stress Reduction. *Early Child Development and Care*, 180(3), 387-396.
- Knopf, H. T., & Swick, K. J. (2007). How parents feel about their child's teacher/school: Implications for early childhood professionals. *Early Childhood Education Journal*, 34(4), 291-296.
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.

- Lam, M.S., & Pollard, A. (2006). A conceptual framework for understanding children as agents in the transition from home to kindergarten. *Early Years: An International Research Journal*, 26(2), 123-141.
- Langemets, M., Tiits, M., Valdre, T., Veskis, L., Viks, Ü., & Voll, P. (Toim). (2009). *Eesti keele seletav sõnaraamat*. Tallinn: Pakett. Külastatud aadressil: <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=koost%C3%B6%C3%B6&F=M>.
- Legendre, A. (2003). Environmental Features Influencing Toddlers' Bioemotional Reactions in Day Care Centers. *Environment and Behavior*, 35(4), 523-549.
- Leola, H. (2015). *Laste kohanemisprotsess ning seda soodustavad ja takistavad tegurid lastevanemate ja õpetajate hinnangul ühe sõimerühma näitel*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Martin, K. (2010). *Lapse kohanemine lasteaias ja lastehoiuga lapsevanemate ja õpetajate ning lapsehoidjate hinnangul Tartu linna näitel*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- McIntyre, L. L., Eckert, T. L., Fiese, B. H., DiGennaro, F. D., & Wildenger, L. K. (2007). Transition to Kindergarten: Family Experiences and Involvement. *Early Childhood Education Journal*, 35(1), 83-88.
- Mortensen, J. A., & Barnett, M. A. (2015). Teacher-Child Interactions in Infant/Toddler Child Care and Socioemotional Development. *Early Education and Development*, 26(2), 209-229.
- Männamaa, M., & Marats, I. (2009). Lapse üldoskuste areng. *Üldoskuste areng koolieelses eas*. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Tallinn: Kirjastus Studium.
- Nakaoka, H. (2014). Coming to terms with daily separation: observation of two children's transition from home to nursery. *Infant Observation: International Journal of Infant Observation and Its Applications*, 17(3), 248-263.
- Riley, J., & Fahey, M. (2005). The Transition to Kindergarten in Hawai'i. *Educational Perspectives*, 38(1), 32-35.
- Teadustöö eetika*. (s.a.). Külastatud aadressil: <http://www.eetika.ee/et/teaduseetika/teadustoo>.
- Undheim, A. M., & Drugli, M. B. (2012). Perspective of Parents and Caregivers on the Influence of Full-Time Day-Care Attendance on Young Children. *Early Child Development and Care*, 182(2), 233-247.
- Valvas, T. (2007). Lapse emotsioonid ja tunded lasteaias. A. Harjo, & L. Varava (Koost). *Psühhosotsiaalse keskkonna juhendmaterjal koolieelsele lasteasutusele*, (lk 34-38). Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

- Wildenger, L. K., & McIntyre, L. L. (2011). Family Concerns and Involvement During Kindergarten Transition. *Journal of Child and Family Studies*, 20(4), 387-396.
- Wildenger, L.K., McIntyre, L. L., Fiese, B. H., & Eckert, T. L. (2008). Children's Daily Routines During Kindergarten Transition. *Early Childhood Education Journal* 36, 69–74.
- Wittenberg, I. (2001). The transition from home to nursery school. *Infant Observation: International Journal of Infant Observation and Its Applications*, 4(2), 23-35.
- Zhang, X. (2013). Chinese Children's Relationships with Mothers During the Transition to Nursery Care: Changes and Associations with Later Growth in Social Competence. *Infant Mental Health Journal*, 34(1), 60-71.

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Kui räägitakse lasteaedadest ja lastehoidudest, siis räägitakse ka kohanemisest. Selgitage oma sõnadega, mida tähendab kohanemine, mis see on.
2. Mis te arvate ajakirjanduses kõlanud mõttest et täiskasvanud saavad aidata kaasa lapse kohanemisele hoius?
 - Kuidas seda saaks teha? Ei peaks tegema? Miks?
 - Mida Teie saate teha, et aidata last hoiuks ette valmistada?
 - Mida te selleks teete (lapsele, vanemale)?
 - Kuidas lapsevanem saab Teie arvates last hoiuks ette valmistada?
 - Mida tegema, mida rääkima? Mida laps võiks teada/osata enne, kui tuleb hoidu.
3. Milliseid kogemusi teil on lastega, kui nad alustavad hoidu?
 - Kuidas olete näinud lapsi ja emasid käitumas?
 - Mida Teie siis teete? Miks te seda teete? Põhjendage.
 - Mida laps võib tunda?
 - Mis võib veel kaasa aidata, et laps tunneks end turvaliselt?
4. Kirjanduses tuuakse välja, et on soovitatav, et vanem käib kohanemise alguses lapsega hoius kaasas. Mida Teie sellest arvate? Põhjendage.
 - Mis Te arvate, et see võib vajalik olla? Põhjendage.
 - Kui kaua peaks vanem kaasas käima? Mis Te arvate, miks ta ei tohiks väga pikalt käia? Põhjendage.
5. Kui vanem lahkub, siis kuidas ta peaks seda tegema? Põhjendage?
 - Kuidas siis Teie käitute vanemaga/lapsega? Selgitage.
 - Kuidas võivad lapsed käituda, kui vanem tuleb järgi?
6. Mis te arvate, kui kaua peaks olema laps hoius olnud, kui võib sinna magama jääda? Põhjendage.
 - Millest see sõltub, millal ta võiks hoidu magama jääda?
7. Lapsel võib olla raskusi kohanemisel. Millest te aru saate, et see nii on?
 - Kuidas see väljendub?
 - Mida laps teeb/ei tee?

- Kas tema käitumises esineb muutusi? Milliseid?
 - Mida Teie saate teha, et aidata lapsel kohaneda?
 - Kellega Te sellest rääkima peaks?
8. Kui palju Te suhtlete lapsegavanemaga?
- Kas info, mis Te vanemalt lapse kohta saate, on Teie jaoks piisav? Põhjendage, miks te nii arvate.
 - Mida Te peaksite lapse kohta teadma?
9. Kui kaua võib Teie arvates kohanemine aega võtta? Põhjendage.
- Mis võib kohanemist mõjutada?
 - Millised lapsed kohanevad paremini? Millised halvemini?
10. Millest te aru saate, et laps on kohanenud? Põhjendage.

Küsimused lapsehoidja kohta:

Kas võib küsida, kui vana Te olete?

Milline on Teie haridus?

Kus Te omandasite lapsehoidja kutse?

Milline on Teie töökogemus lapsehoidjana? Kui kaua?

Lisa 2. Transkriptsiooni näited

Näide 1. Lapsehoidja 5 intervjuu tekst

millal sinu arvates on laps valmis, et siia magama jääma?

mm ää (3)

millal ta võiks jääda?

Kui ta on selline hästi seltsiv laps, (.) siis ma arvan, et piisab nädalast, et kui ta nädal käib poolikut, ta võib hakkata pikka, aga noh, kui ta on 1,2 aastane, siis ta võib päris tükk aega poolikut päeva käia, aga kui on juba vanem laps, siis kuskil nädal.

Näide 2. Lapsehoidja 7 intervjuu tekst

Aga enne nüüd, kui see laps siia tuleb, siis on võimalik, et täiskasvanu saab lapse jaoks eelnevalt ära teha.

Saab. Saab teha päevarütmi enam-vähem sama ajaga, samamoodi nagu kodus teha samade kellaegadega näiteks süüa, magada, kasvõi midagi potitamiseks teha onju, mõned teevad, mõned ei tee võib-olla ja: siis kohandada teda lastehoiu või lasteaia kellaegadega. See on nagu jaa see. Ja siis teine pool on, mida saab teha siis, on hakata juba harjutama sõprade juurde jätmist või vanaema juurde või kes, või on mõni lapsehoidja, keda nad saavad siis rakendada või. Et kui laps on harjund eemal olema, et siis ma arvan, et on ka lasteaias kergem kohaneda. Siis kolmas variant on juba lapsele rääkida, et sa juba oled nii suur, varsti lähed teiste lastega mängima, siis sa oled seal hästi tubli, hästi positiivselt ise. Mitte nii, et mu laps peaks hakkama minema lasteaeda, ma ei tea mis nüüd saab, et kui sa ise annad negatiivse emotsiooni, selle kartuse edasi, et kui laps kuuleb seda, siis ((näitab põidlagi alla poole ja teeb vhhhttt häält)) vesi peale. ((naerab)) siis ta ei hakka siin üldse. (.) Või siis suure vaevaga. (.) Et need on kolm aspekti, mida saaks, mida võiks teha.

Lisa 3. Andmete kodeerimise näide

Intervjuu tekst (Lapsehoidja 6)	Esialgne kodeerimine
<p><i>nii, kui nüüd. laps käib siin lastehoius, millest sa aru saad, et ta on nüüd ära kohanenud siin?</i></p> <p>mm:, ta on nii öelda tema ise, sa näed seda kohe ja ta tuleb rõõmuga, kallistab, ta tunneb end nagu kodus, ta teab juba kõiki reegleid, nüüd on käte pesemine, väga hea koristab juba tuba siin, (2) et just see rühma juba tulemine ja jaaa, kui sa juba küsid tema käest, et reeglid on selged, meiega suhtleb julgelt, julgeb küsida, abi küsida, mmm, (.) jah, ei ole enam arg ja endasse tõmbunud, et avaneb.</p> <p><i>aga kui kaua see kohanemine võib aega võtta, lapsel?</i></p> <p>IR: sõltub. osadel läheb päris kaua, osad ei avanegi täielikult, et nende käitumise ää, käitumine jääbki erinevaks kodus ja hoius.</p> <p>Lasteaias on hästi taltsutatud selline, hästi vaoshoitud, hästi korralik, hästi tubli aga kodus on vastupidine. ja osad lapsed ongi nimodi, et siin ta teeb kõike nii hästi, nii ilusti ja rõõmus ja kriips ja kraps ja kodus siis, et ei viitsi üldse riidesse panna.</p>	<p>Näha kohe</p> <p>Tuleb rõõmuga</p> <p>Kallistab</p> <p>Tunneb end nagu kodus</p> <p>Teab kõiki reegleid</p> <p>Suhtleb hoidjaga rõõmsalt</p> <p>Julgeb küsida abi</p> <p>Pole enam arg ega endasse tõmbunud</p> <p>Avaneb</p> <p>Ei avane täielikult</p> <p>Käitumine erinev kodus ja hoius</p>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Kätlin Väli (sünnikuupäev: 28.08.1984)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Lapsehoidjate arvamused kohanemisest ja lapsevanema-hoidja koostööst kohanemise toetamiseks ühe omavalitsuse näitel“,

mille juhenajad on Airi Niilo ja Kristiina Treial,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 18.05.2016